

برای رأی دادن به حوزه ها مثل سیل روان شده بودند .
 بعنوان يك نمونه از آن روزهای درخشان مقاله ای را که آقای پیشروی در روزنامه آذریا -
 بجان در ۱۲ آفرماه نوشته اند اینجا درج میکنیم .

در سایه اراده تزلزل ناپذیر فرقه مان ، خلق به حرکت آمده و طبقه ای که در هر کاری بسا
 شك و تردید بسا شل مینگرد ، یعنی بازاری ها و کارمندان ادارات نیز بموجب نظامنامه ، برای
 شرکت در انتخابات مجلس ، در آخرین روز و مهلتی که از طرف هیئت ملی تعیین شده بود برای
 دادن رأی به صندوقهای رأی هجوم آورده و آراء خود را به صندوقها ریختند .

اگر امکان تمدید لااقل ۲ روز دیگر برای انتخابات بود ، فقط در شهر تبریز بیش از
 صد هزار رأی داده میشد . خوشی نیست فقط روز شنبه خلق ، بیش از ۸ هزار رأی داده بود .
 این در تاریخ مشروطیت ایران واقعه ایست بی نظیر .

اجتماع افراد در روز شنبه در مقابل صندوقهای آراء ، روزهای فتح و ظفر اسلام را بیاد
 می آورد . معنی واقعی آیه شریفه (اذا جاء نصر الله) در نظر مجسم میشد . بخاطر اعتقاد
 مردم به پیروزیمان ، دسته دسته آمده و آراء خود را بصندوقها میریختند و تعرفه اولسین
 مجلس مان را بعنوان یادگاری با خوشحالی گرفته و برمیگشتند . برای این موفقیت ، دوعلت
 بزرگ میتوانیم نشان بدهیم . اول - ایجاد ایمان و اعتقاد عمیق دراعضا فرقه و در نتیجه
 ابراز قهرمانیها . دوم - اعتماد و باوری که میان مردم بوجود آمده است .

این کار در همین اثنا انجام یافته و روز بروز برای محکم شدن تشکیلات جوان فرقه ،
 آزمایشی بزرگ میبود . فرقه از این آزمایش با فخر و مباهات و با موفقیت بیرون آمد .

تبریز تهران آزادیخواهانی که در اثر هیاهوی روزنامه و مطبوعات مخالف با این کار بزرگ ما
 از دور تماشاگر بودند و متأثر میگفتند ، بدین جهت کسانی را با اینجا فرستادند و فکر میکنند
 که ما برهبری آنها احتیاج داریم . با اینهمه آزادیخواهانی که به شهر ما آمده و کارهای ما
 را از نزدیک میبینند ، به ضعف خود اعتراف کرده و خود را محتاج به آموختن از کادرها شیکه
 فرقه در مدت ۳ ماه فعالیت در میان آتش و خون تربیت کرده ، میبینند . و با تهنیت گفتن بسه
 آنها ، خود را محتاج تجربه آموزی از آنان یافتند . فرقه استعداد و قدرت خود را در رابطه
 با تربیت کادرها در انجام انتخابات بنیوت رسانده و در این میان دیروز معلوم شد که یکی
 از دموکرات های سالمند که ۴۸ ساعت در مطل صندوق مرکزی آراء مسئولیت داشته و مداوماً بسکار

ادامه میداد . این شخص بعد از تحویل دادن مثل ماموریت خود با خوشروشی و تبسم متذکر میشود که خیلی خوشحالم که وظیفه ام را انجام داده‌ام ممبرای استراحت بخانه اشرفت .

در حال حاضر در اینجا همه فعالیت میکنند ، همه برای ابراز لیاقت ، عرضه و غیرت خود فعالیت میکنند . پسر و جوان ، پسر و دختر ، زنان سن و مجاهدین قدیمی پشت خمیده و بالاخره هر کس با تمام وجودش برای با تمام رساندن کار عموم خلق میکوشند . در میان فرقه يك نیروی انسانی و يك نظام حیرت انگیزی بوجود آمده اعضا ، دیگر شك و تردید بخود راه نداده و رهبری فرقه را با جان و دل قبول کرده و تصمیمات کمیته مرکزی را با ایمان و اعتقاد اجرا میکنند . و همانند تعصبی که در اوایل اسلام وجود داشت انجام وظیفه میکنند ، آنها به دریافت يسک تبسم ساده از طرف فرقه افتخار میکنند .

اکنون در میان ما جوانانی که برای گرفتن دستور رفتن بسوی مرگ افتخار دارند ، یافت میشود .

فرقه دیگر دارد توسعه مییابد ، و برای تحت رهبری گرفتن تمام مردم ، قدرت لازمه را مییابد . با ملاحظه این لیاقت ، قدرت و این استعداد ، کلهشق ها هم سر فرود آورده و در مقابل اراده و عزم خلق تسلیم میشوند و دستهای فداشپانی را که در راه خلق حاضر بمرگ شده اند ، میفشارند و شب و روز بخاطر فرقه کوشش کرده و برای رسیدن به هدفهای بزرگ فرقه خود را آماده میسازند .

از آنجاییکه امر ما امر خلق است ، ابراز حسن توجه خلق برای ما يك فتح و پیسروزی بزرگی ب حساب میآید . قلوب خلق محکم تر از هر سنگر شکستناپذیر و قلعه آهنین می باشد و در مقابل نیروها شیکه قلبها را فتح کرده باشد ، هیچ قلعه ای تاب مقاومت نخواهد آورد . فرقه - مان قلوب خلق را فتح کرده است . این را انتخابات مجلس ملی ثابت کرد . نگهداری آن ، یعنی قلبهای جلب شده و زمان پاسخگویی به خواسته های آنان رسیده است . از این رو وظیفه فرقه مشکل و سنگین میباشد . بدست آوردن عشق آسان ولی نگهداری آن مشکل است . ما حال عشق مردم را کسب کرده ایم و برای نگهداری آن باید زحمات باز هم بیشتری را تحمل کنیم . " پ "

انتخابات در شهر تبریز با موفقیت بزرگی خاتمه پیدا کرد ، در دوره گذشته در مدت ۱۰ روز با زور و زحمت فقط ۱۱ هزار رای جمع آوری شده بود . حال اینکه در این انتخابات ملی مسا در عرض ۵ روز (از ۶ تا ۱۰ آذرماه) تعداد رای دهندگان به ۳۹۵۱ نفر رسید . بدین معنی که

در دوره گذشته تعداد آراء* هروز کمتر از ۱۰۰۰ بود ، ولی در انتخابات ملی ما همان خلق بعضی روزها با دادن ۸ هزار رأی علاقه خود را نشان داده و بایک تفکر عمیق ، به حرکت درآمدن خود را نشان داد . خلق نشان داد ، کاری که با زور و طمع و پول امکان پذیر نیست ، ولسی در سایه جلب اعتماد و اعتقاد خلق کارها بسهولت انجام میپذیرد .

برای اثبات و نمایاندن اینکه چگونه فرقه در میان خلق ریشه دوانده و چگونه مردم بآن حرمت و احترام قائل هستند ، تعداد آراء* داده شده به نمایندگان شایان توجه است :

در شهر تبریز از ۳۹۵۱ رأی داده شده ۳۳۵۰ رأی باسم آقای پیشه‌وری بود و این بیک اعتماد بزرگ و بی نظیر است . تعداد رأی آخرین نماینده تبریز که مربوط به آقای محمدعلیما میباشد ، ۲۱۳۳ بود .

قراری را که بعد از مذاکرات زیاد اتخاذ شده بود در بالا ذکر کردیم ، بموجب این قرار پایه حکومت ملی ما ریخته شد .

فرقه برای اداره وطنمان یک موسسه قانونی بوجود آورده و این موسسه همان هیئت ملی بود که تحت ریاست آقای شستری تشکیل گردیده بود . فرقه بوساطه این موسسه شروع به عملی ساختن قرارهای کنگره نمود . هیئت ملی در واقع موظف با انجام کارهای حکومت ملی بود . هیئت ملی ۳۹ نفری منتخب کنگره در ۳۰ آبانماه ، از همان روز شروع بکار نمود و مهم-

ترین وظیفه آن انتخابات برای مجلس ملی آذربایجان میباشد . هیئت ملی در همان روز هیئت نظار را انتخاب و فرمان انتخابات مجلس ملی را صادر کرد . تاکیدات کنگره ملی ، با جدیت هیئت ملی و برهبری مدیران فرقه در مدت خیلی کم و سریع اجرا گردید . در حالیکه کنگره به هیئت ملی برای انتخابات یک ماه وقت داده بود ، ولی انتخابات در مدت ۲۱ روز خاتمه پیدا کرده و در روز بزرگ تاریخی ۲۱ آذر ، مجلس ملی مان با برخورداری از افتخار و شرف تاریخی و در میان احساسات عمیق و خوشحالی مردم تشکیل گردید . یکی از اسناد مهم و تاریخی این مجلس موسان ، قانون انتخابات مجلس ملی آذربایجان بود . و بوسیله همین قانون انتخاباتی بود که خلقمان موفق شد پرچمدار نهضت دموکراتیک در ایران گردد و بوسیله همین قانون بود که تمام مردم ایران ما را دموکرات واقعی شناخته و به کار آغاز شده مان با چشم اعتماد نگریستند .

قانون انتخابات ، بر اساس مراعات تمام فرقه مان تنظیم شده بود . بوسیله ماده ۸ این قانون ، فرقه قدمی متهورانه و لایق قهرمانان برداشت . ماده ۸ چنین بود :

" تمام زنان و مردان آذربایجانی که بسن ۲۰ سالگی رسیده اند ، حق انتخاب دارند . "

این ماده با دادن حق انتخاب به زنان و جوانان ، خلقی را که تا با امروز بحالت فلج شده زندگی میکرد ، بحیط سیاسی جلب کرده و امکان تحکیم اساس دموکراسی را بوجود آورد . علاوه بر انتخابات مجلس ملی یکی از کارهای مهم و تاریخی هیئت ملی ارسال اظهارنامه (دکلاسیون) مشهور به تمام مقامات صلاحیتدار ایران و نمایندگان خارجی بود و دیگری انجام مذاکرات با استاندار آذربایجان " حسام السالطان " بود . این مذاکرات بوسیله آقای پیشه‌وری ، آقای نبسترز و آقای بیریا انجام یافت . آقای بیات با اظهار اینکه حکومت تهران حق حرف زدن را فقط بعهده ایشان گذارده است ، گفت : من فقط روی مقررات جاری میتوانم با آذربایجانی‌ها صحبت کنم . از این صحبتها معلوم شد که او میخواهد فقط با اندرز و نصیحت دادن بما کار را خاتمه دهد و این کار جز عملی خنده‌آور چیز دیگری نمیتوانست باشد . بنا براین ، استانداری که ظاهرا با اختیارات تام با آذربایجان آمده بود ، چند روز مانده به تشکیل مجلس ملی مان با هواپیما به تهران مراجعت کرد . ولی از گزارشاتی که در تهران داده بود اطلاع دقیقی نداریم ، اما بنابه شایعاتی ، وی قادر نشده بود وجود نهت مارا انکار کند .

دوره هیئت ملی یکی از دوره‌های پرفعالیت فرقه محسوب میگردد . هیئت ملی در حالیکه بکار خود ادامه میداد ، فرقه هم از یک طرف مشغول انتخابات مجلس ملی و از دیگر طرف مشغول تشکیل سازمانهای فدائی بود .

۲۱ آذر

۲۱ آذر در تاریخ نهضت‌مان جای بزرگی را اشغال میکند ، در این روز ۲ ستون بزرگی که بوسیله فرقه تشکیل شده بود بهم پیوستند و جنبش ملی مان شکل قطعی بخود گرفت . از این دو ستون یکی تشکیلات فدائیان بود . فرقه از یک ماه قبل متشکل کردن نهضت فدائی را که در روستاها بصورت طبیعی آغاز شده بود در دستور کار خود قرار داده بود . آقای پیشه‌وری صدر فرقه خود مستقیماً رهبری این تشکیلات را بعهده داشتند . در بعضی نقاط برای تشکیل ایس‌ن سازمانها ، فعالترین ، جدی‌ترین و باشهامت‌ترین کادرهای فرقه وظیفه عهده‌گرفته بودند . علیرغم مخفی بودن این فعالیت‌ها ، کارها خیلی سریع پیشرفت میکرد . فداکاری کمیته مرکزی در این مورد خیلی بزرگ بود . این کمیته تنها برهبری قناعت نکرده بلکه از بهترین اعضا بالیافت خود برای رهبری و سازمان دهی در این دسته‌های فدائی تعیین نموده بود . مثلاً برای تشکیل دسته‌های فدائی شهر تبریز آقای زین‌ال کابیان ، برای فدائی‌های مراغه آقای زین‌ال کبیری ، برای فدائیان میانه و سراب آقای زین‌ال غلام داننجان و برای فدائی‌های میاندوآب سرهنگ قلی صبحی ، برای فدائی‌های اسکو سرکرد کلانتری و برای فدائیه‌های اورومیه آقای آزادوطن را مأمور کرده بود . این ها همگی عضو کمیته مرکزی فرقه بودند .

میتوانیم بگوئیم که کمیته مرکزی مان وظیفه ستاد جنگی جنبش را با تمام رسانده بود . علاوه بر این از فعالین فرقه سرهنگ آرام ، سرهنگ غلامرضا جاویدان ، فرضی دهقان ، میرکاتلم میرخلیل ، پیشنمازی ، میرابولفضل هاشمی ، تیزفهم و خلیل آذر و دیگران در رهبری و سازمان دهی دسته‌های فدائی از خود شهامت و فداکاریهای شایان توجیه نشان دادند .

این واقعیت انکارناپذیر ثابت میکند که فرقه در تشکیل و رهبری و سازماندهی فدائیس مستقیماً فعالیت نموده و بصورت حیرت‌آوری لیاقت خود را ابراز کرده است . اگرچه لیست کامانی درست نداریم ، ولی در اولین برخورد میتوان گفت بیش از ۹۰٪ فدائیان که اسلحه بدست گرفته و قهرمانانه در مبارزه مرگ و زندگی شرکت کردند ، از اعضای فرقه بودند .

این تشکیلات بزرگ ، در دل ارتجاع تهران که سالیان دراز مردم ایران را زیر فشار و اسارت نگهداشته بود ، ترس و وحشتی نداخته بود . این تشکیلات در ۲۱ آذر بیش از یکماه و نیم سابقه کار نداشت و عملیات آن بعد از شروع انتخابات مجلس آشکار گردیده بود .

به فدائیان سراب و میانه و مراغه مخصوصاً دستور داده شده بود که بعد از خاتمه انتخابات وارد عملیات شوند . بدین ترتیب در روز افتتاح مجلس امنیت آن را تامین کرده و برای اجرای تصمیمات آن دسته‌های منظم فدائی بحرکت درآمده و شهرها را محاصره نمودند ، فدائیان شهری نیز بخاطر بانجام رسانیدن وظایفشان بحال آماده باش درآمدند .

ستون دوم نیز بوسیله دسته دوم کمیته مرکزی شروع بکار کرده و با موفقیت سنگرهای اجتماعی و سیاسی را پشت سرهم اشغال نموده و پیشرفت کرده بودند . در این ستون صدر فرقه و معاونین آن آقای شیبتری و آقای بادکان در رهبری قرار داشتند و بازهم اعضای کمیته مرکزی در صفوف اول مبارزه کارهای بزرگ و حیرت‌آوری را بانجام میرساندند . در این صف مبارزه سیاسی و اجتماعی افرادی که عضو کمیته مرکزی بودند ، مانند آقایان ببری ، قیامی و لاشی ، خلیل آذر ، بادکان ، حودت ، شاهین ، چشم آفر ، رفیعی ، زفیبری و هاشمی‌نیا و دیگران را میتوان متذکر شد ، که شب و روز خواب بچشم راه نداده و برای مشکل کردن خلق و آماده نمودن افکار عمومی فعالیت کرده و نزدیکتر شدن بهدف را میسر ساختند .

بالاخره این دو ستون در ۲۹ آذر در شهر تبریز در روز تشکیل مجلس ملی به هدف خود در محل تعیین شده بیکدیگر میپیوندند . و بدین وسایه حکومت ملی را که سروصدایش بگوش تمام دنیا رسیده بود بوجود آورده و با بهیم پیوستن دو ارکان جنبشمان بک حادثه بزرگ تاریخی با بر صحنه میدان میگذارد .

تشکیل مجلس ملی در شام ۲۹ آذر ، کار بزرگ و سنگینی بود . آن روز ، هنوز نیروی نظامی سرتیب درختانی خلع سلاح نشده و تشکیلات پلیس و زاندارمری تماماً در دست ما نیفتاده بود . هر ساعت در شهر انتظار تصادمی میرفت و بعالت بی تجربه‌گی بعضی از سرسته‌های فدائی ، آتش تفنگ و مسلسل بعضا بپا میخواست .

با این همه رهبری فرقه با نقشه‌ی تهیه شده از قبل بکارها ادامه داده و با فعالیت شبانه‌روزی تشکیلات ، نظامنامه مجلس را بدون فوت وقت تنظیم مینمود .

مجلس ملی در ۲۹ آذر بریاست سنی رفیعی که از سن ترین نمایندگان منصوب میشد افتتاح گردید . سپس برای اینکه تشکیلات بشحو خواسته شده ترتیب داده شود و همچنین برای تصویب نظامنامه ، آقای پیشه‌وری بریاست انتخاب گردید . آنروز مجلس فوق العاده با عظمت بود بعضی از نمایندگان دولت‌های خارجی و تعدادی از سران با اعتبار طبقات مختلف شهر بصورت تماشاچی حاضر بودند . آقای پیشه‌وری در حین اداره این جلسه تاریخی نظامنامه را منروحا توضیح داده و به تصویب مجلس رساند . بدون توجه به صدای شدید مسلسل و تفنگ

که از بیرون بطور مداوم بگوش میرسد ، مجلس در کمال سکوت آرامش بفعالیتش ادامه داده و هیئت رئیسه خود را انتخاب نمود . بعد از انتخاب هیئت رئیسه ، آقای پیشه‌وری از کرسی ریاست بائین آمده و آقای شبتری را که بر ریاست انتخاب شده بود ، دعوت بانجام وظایف ریاست نمود . با رسیدن کار بجای باریک میبایست گامهای جدی برداشته میشد . انتخاب آقای شبتری بر ریاست با پیشنهاد حکومت ملی شروع شد . بعد از مذاکره مختصری مانند تمام کنوهای دموکرات ، لیدر فرقه‌مان که اکثریت مجلس را در دست داشت برای تشکیل دولتست **مأموریت یافت** . بدین طریق آقای پیشه‌وری بعنوان نخست‌وزیر انتخاب گردید . بدون آنکه کارها لحظه‌ای بتأخیر افتد آقای پیشه‌وری بنا به تصمیم کمیته مرکزی ، بعد از ظهر در مجلس حاضر شده و بترتیب زیر اعضا حکومت ملی و برنامه آنرا بمجلس تقدیم کرد .

حکومت ملی آذربایجان

مجلس ملی آذربایجان دیروز در جلسه قبل از ظهر خود صدر فرقه دموکرات آذربایجان آقای پیشه‌وری را نامزد تشکیل دولت ملی آذربایجان کرده و برای این کار مأمور ساخت . آقای پیشه‌وری در جلسه بعد از ظهر کابینه خود را بترتیب زیر بمجلس ملی معرفی نمود :

۱- نخست‌وزیر	آقای سیدجعفر پیشه‌وری
۲- وزیر داخله	آقای دکتر سلام‌اله جاوید
۳- وزیر قشونهای خلق	آقای جعفر کاویان
۴- وزیر کشاورزی	آقای دکتر مهتاش
۵- وزیر فرهنگ	آقای محمد بی‌ریا
۶- وزیر بهداری	آقای دکتر اورنگی
۷- وزیر دارائی	آقای غلامرضا الهامی
۸- وزیر دادگستری	آقای یوسف عطیما
۹- وزیر راه و پست و تلگراف و تلگراف آقای کیبیری	
۱۰- وزیر اقتصاد و تجارت	آقای رضا رسولی
۱۱- وزیر کار و زحمت ، شامعیین وزیر مربوطه ، کارهای مربوط بدین وزارتخانه زیر نظر نخست‌وزیری خواهد بود .	

کابینه بعد از معرفی بانفای آراء* بتمویب رسید و مجلس آقای زین العابدین قیامی را بریاست دیوان تمیز و آقای فریدون ابراهیمی را بمقام دادستان آذربایجان انتخاب نمود . آقای پیشه‌وری برنامه دولت خود را بطور وسیعی تشریح نموده و برنامه حکومت ملی آذربایجان را بصورت زیر فراشت نمود .

برنامه حکومت ملی آذربایجان

کابینه ملی آذربایجان جهت تحقق آرزوی دیرینه خلق آذربایجان که همانا خود مختاری ملی است و برای رفع احتیاجات ملی خلق آذربایجان و سوق دادن آن در راه ترقی و تکامل ، وظایف زیر را بعنوان هدف نزدیک در برنامه خود قرار میدهد .

۱ - جهت شناساندن مختاریت ملی ما به جهان زبان و برای تأمین و بقا و دوام آن تدابیر جدی اتخاذ کرده و با مقامات صلاحیتدار وارد مذاکره شده و بدون خلل وارد نمودن به تمام و استقلال ایران دولت ملی را برپا به اصول دموکراتیک تشکیل داده و مشکلاتی را که در این راه میتوانند بروز کنند ، رفع نماید .

۲ - ایجاد مختاریت ملی ، برپا به های محکم و برای نزدیک نمودن آن بخلق ، انتخابات انجمن های ولایتی را هرچه زودتر آغاز کرده و ادارات محلی را تحت نظر آنها فراردهد .

۳ - برای عمران و آبادی شهرها ، تشکیل ملاقاصه انجمنهای شهر بر اساس موازین دموکراتیک و بپربان انداختن کارهای آنها بصورت درست و صحیح .

۴ - برای تأمین امنیت و آسایش در تمام مناطق ، انتخاب افراد معتد و آزادخواه به عنوان فرماندار و بخشدار و جلوگیری از حرکات ظالمانه و تحقیر آمیز گذشته بوسیله آنها .

۵ - پاک نمودن ادارات پلیس و زاندارمری از وجود خائنین و کسانیکه خلق را سرکوب کرده و به وضع فلاکت باری انداخته اند . و سپردن آنها بدست اشخاص مبین پرست و آزادخواه و تنظیم کار آنها طبق خواستهها و احتیاجات خلق .

۶ - بعد از بازرسی دخل و خرج اداره دارایی و تجدید نظر در قوانین مالیاتی ، بصورت خیلی فوری لایحه بودجه را بمجلس تقدیم نموده و تطابق دادن سیاست عمومی دخل و خرج برآورد ترقی و تکامل مملکت .

۷ - برای حفظ مختاریت ملی و مجلس ملی و دولت ملی مان و تأمین آینده آنها ، متمرکز کردن دستجات فدائی که در شهرها و دهات تشکیل شده در اطراف یک مرکز و ایجاد قشون ملی و

نوسازی آن از نظر تسلیحاتی و انتظامی ، تدابیر جدی اتخاذ گردد .

۸- در مقابل دولتماندانان در زمینه فرهنگ و معارف ، دو مسئله وجود دارد . اول ، قبول رسمیت یافتن زبان ملی مان در تمام مدارس و اجرای آن . دوم ، رایگان و اجباری کردن تحصیل برای عموم و مبارزه با بیسوادی و به هدف رساندن آن . بیش از همه اینها سه مسئله تحصیل عالی و تأسیس دارالفنون ملی (دانشگاه - م . اهمیت داده شود .

۹- در زمینه تجارت و اقتصاد وظیفه حکومت در مرحله اول اهمیت دادن به صنایع ملی بوده و بایستی کارخانجات موجود را اصلاح کند و در مرحله دوم با تأسیس کارخانجات جدید احتیاجات مملکت را از نظر صنایع تأمین نماید . در زمینه تجارت برای تبدیل آذربایجان به مرکز تجارت تدابیر و راهپاشی جستجو خواهد کرد .

۱۰- از وظایف اساسی حکومتان : تعمیر و احداث اساسی پست و تلفن و تلگراف و گسترش آنهاست .

۱۱- برای رفع اختلافات بین ارباب و دهقان ، بشرط رضایت متقابل آنها ، تنظیم لایحه قانونی و حل و ازیان برداشتن مسئله ارباب و دهقان .

۱۲- برای جلوگیری از بیکاری در شهرها و دهات که روز بروز افزایش مییابد ، تقسیم فوری زمینهای خالصه بین زارعین و همچنین تقسیم زمینهای آنهاشیکه آذربایجان را ترک کرده و در خارج بر علیه مختاریت ملی ما تبلیغ میکنند بین دهقانان . بسیج کردن دهقانان بی زمین . علاوه بر این دهقانان بعلت اینکه اکثریت خلق را تشکیل میدهند ، لازم است در آینده بانک کشاورزی را آنچنان تقویت کرد که بتواند با دادن اعتبار بدهقانان مسئله ارضی را حل کند و اربابان هم بتوانند با میل و رغبت خود زمینهایشان را بصورت عادلانه بدهقانان بفروشند .

۱۳- برای مبارزه جدی با بیکاری تدابیری لازم اتخاذ گردد و برای این منظور استفاده جدی از صنایع دستی و راه سازی و تأسیس کارخانجات و افزایش تولید کشاورزی و تجارت .

۱۴- برای بهبود معیشت کارگران و زحمتکشان لایحه قانونی کار و زحمت تهیه شده و بمجلس تقدیم گردد و در عین حال برای بیمه اجباری کارگران باید تدابیری لازم اتخاذ شوند .

۱۵- به امر سلامتی توجه کرده و در درجه اول جلوگیری از بیماریهای عمومی و مسری برداشته و مخصوصا برای تأمین بهداشت خلق فرستادن دارو و پزشک به دهات و طبقات پایین لازم است .

۱۶- اصلاح قوانینی که تاکنون از طرف مجلس شورای ملی تصویب شده بصورتی که بسا

مختاریت ملی خلق آذربایجان تناسب داشته و در این زمینه دادن پیشنهادات تازه و مفید .
 ۱۷ - درباره مالکیت خصوصی ، حکومت ملی آذربایجان در تمام زمینه های مملکت ، مالکیت خصوصی را قبول کرده و برای ترقی اقتصاد مملکت و رفاه خلق بهرگونه اقدامات خصوصی یاری خواهد رساند .

۱۸ - حکومت ملی به آزادی عقیده و مرام تمام اهالی احترام میگذارد .
 ۱۹ - حکومت ملی آذربایجان ، تمام هموطنانی را که در آذربایجان در کنار آذربایجانیها زندگی میکنند بویژه کردها و ارمنی ها و آسوری ها و دیگران را در مقابل قانون و حقوق مساوی خواهد شمرد .

۲۰ - حکومت ملی آذربایجان ، حکومت مرکزی را برسمیت شناخته و تصمیمات آنرا در حدودی که با مختاریت آذربایجان ماینستی نداشته و با تصمیمات مجلس موسان و مجلس ملی آذربایجان و مراجع تنامه فرقه ، مربوط به حقوق و ملاایات ملی ما مخالف نباشد بصورت اجرا خواهد گذاشت .
 بعد از بحث مفصلی درباره این برنامه رای گرفته شده و برنامه حکومت ملی آذربایجان با اتفاق آراء تصویب شد .

۲۱ آذر بعنوان یکی از روزهای پر فعالیت فرقه مان مصوب میشود . اگر کارهایی را که در این روز انجام شده بخواهیم شرح دهیم ، يك كتاب تاريخي ميشود . ورود فدائیان به شهر افتتاح مجلس و انتخاب هیئت رئیسه آن ، تصویب نظامنامه و تشکیل دولت ملی و تقدیم بودجه آن بطور مفصل در بالا شرح آن رفت . و بالاخره مذاکرات ۱۸ ساعته با سران قوای مسلح دولتی در تبریز برای تسلیم شدن آنها ، از کارهایی است که اجرای آنها در زمان عادی روزها ، بلکه ماهها وقت لازم بود . مخصوصا حاکم شدن حکومت ملی به اوضاع و تحولاتی که در نتیجه آن بوجود میآمد و جلوگیری برق آسا از حوادث را باید در درجه اول متذکر شد .
 آنروز شهر تبریز از قوای مسلح فدائی تبریز شده بود . ماجراجویانی که چه در شهر بوده و چه از اطراف آمده بودند ، فقط منتظر فرصتی بودند که بشهر ریخته و خانه های مردم و بازار را غارت کنند ، جدید فرقه و تشکیل حکومت ملی و تدابیر شدید اتخاذ شده جلوی این کار خطرناک را گرفت . بالاخره ، تبریز نفس راحتی کشیده و تشکیلات دولتی را که مولود خودش بود با محبت تمام در آغوشش فرد . لیاقت در برقراری امنیت که در تشکیل دولت از طرف فرقه ابراز شده بود و قدرتی که در این راه نشان داده بود از طرف عموم با شادی

استقبال شده و اطمینان و امیدواری خلق را به آینده قوت بخشید .
 در روزهای آخر آذر ، خلق آذربایجان براستی روزهای جشن و سرور میگذرانند . پایان
 موفقیت آمیز این نهفت خلق را به شور و شغف درآورده بود . در اثر نور امید نهفتان ، خلق
 که سالها زیر یوغ اسارت بود ، خنده بر چهره شان ظاهر گشت و قلبهاشان که درز بریدگنا توری
 ۲۵ ساله در عذاب و یأس و حرمان بود ، بر از شادی و شغف گردید . ۲۱ آذر مستقیماً روز
 خلق و عید خلق گردید . تمام روستاها و شهرها در این عید از صمیم قلب شرکت کردند .

حکومت ملی

با رهنمودهای فرقه و رهبری مستقیم صدر فرقه ، حکومت ملی از همان روز تشکیل ، شروع
 به کار کرد . اگرچه وزرای تشکیل دهنده دولت همگی در کارهای دولتی نایخته و بی تجربه بودند
 با همه این در نتیجه فداکاری و مصیبت به مشکلاتی که در مقابل خود داشتند توجهی نکرده و با
 تجربه و معلومات سیاسی رئیس دولت که در مبارزه طولانی سیاسی و اجتماعی بدست آورده بود
 تمام کارهای محول شده را با لیاقت و شرافت شروع به انجام دادند . دولت ملی از
 همان قدم اول ، خود را در مقابل فرقه ، مجلس و عموم خلق مشول میدانست و برنامه‌ای را
 که به مجلس تقدیم کرده بود ، سر مشق خود قرار داده ، برای اجرای مواد آن همت گماشتند .
 در حله اول لازم بود که تشکیلات دولت را از عناصر فاسد و مضر پاک کرده و این
 تشکیلات را بصورتی که جوابگوی آرزوهای خلق باشد ، درآورد . این وظیفه مشکل را در عرض
 یک روز یا چند روز نمیشد اجرا کرد ، بنا بر این با شرط اتمام حجت خطاب به آنها اعلامیه -
 ای که در زیر میآید ، انتشارش لازم بود :

اعلامیه حکومت ملی آذربایجان

دولت ملی آذربایجان که از طرف مجلس ملی آذربایجان انتخاب شده ، با حفظ استقلال
 و تمامیت ایران ، شروع بکار کرده و بدین وسیله به عموم خلق اعلام میدارد :
 " از روز انتشار این اعلامیه با شرط حفظ مالکیت خصوصی ، از آنجا شیکه تمام ادارات
 دولتی در اختیار حکومت تازه قرار گرفته ، به تمام مامورین دولتی خاطر نشان میسازد که بسا
 صداقت و درستی انجام وظیفه بکنند . کارمندانی که به اوامر دولت تازه اطاعت کرده و رفتار

نمایند ، از شرایط کار مناسبی برای آنها فراهم خواهد شد . و کسانیکه از کار کردن امتناع ورزند با کمال احترام به محالهایی که میخواهند اعزام میگردند . حکومت ملی آذربایجان که برای سعادت و خوشبختی خلق تشکیل شده ، عموم خلق را به فعالیتی درستکارانه و حفظ امنیت و آسایش و زندگی برادرانه در کنار یکدیگر فرامیخواند .

آنهاستیکه اخلاص در امتیاز کرده و نه جان و مال و حیثیت خلق تجاوزکنند و همچنین در اموال دولت خیانت کرده و از ادارات دولتی سوء استفاده نمایند و همچنین آنهاستیکه در ادارات خرابکاری و دروظیفه خود کوتاهی کنند و آنهاستیکه تشنات خائنانه از خود نشان دهند، همگی دشمن خلق مصوب گردیده و در مقابل دولت ، علاوه برآنکه نفرت و انزجار نصب آنها میشود توسط محاکم قانونی نیز مجازات خواهند شد .

در راه خدمت به خلق و آینده آذربایجان از همه انتظار می رود که با حدیث کوشش کنند . دولت نیز در بوجود آوردن شرایط آن با حدیث سعی و کوشش خواهد کرد .

هیئت وزیران ملی آذربایجان درعین حال به نمایندگان سیاسی دول خارجی که در آذربایجان مأموریت دارند اطلاع میدهد که مانند گذشته در حد و شرایط و قوانین بین المللی ، حقوق و اختیارات آنان با کمال دقت و احترام مراعات خواهد شد ، همچنین برای حفظ امنیت و آسایش اتباع دول دموکرات ، دولت ملی از هیچ نوع فداکاری خودداری نخواهد کرد .

از آنجاستیکه اموال منقول و غیرمنقول و همچنین وجه نقد و اجناس متعلق به دولت ، در اختیار دولت ملی قرار گرفته ، مأمورین دولتی که برای نگهداری آنها موظف گشته اند بنا بر تعهد و مسئولیتی که در گذشته داده اند ، همچنان به حفظ و حراست آنها مجبورند . آنهاستیکه این اموال را حیف و میل کنند یا مجازات سنگین تنبیه خواهند شد .

اکنون دیگر حکومت ملی آذربایجان تحقق یافته است . با اراده خلق ، دولت ملی داخلی را بوجود آورده و بطور رسمی خواسته ها و آمال خلقمان را اجرا میکند . خلق نیز بایستی با کمک ها و مساعدت خود ، دولت را تقویت کرده و برای فعالیت آن شرایط مناسبی را بوجود آورد . همانظریکه در بالا ذکر شد ، دولت با تمام نیرو جهت حفظ امنیت کوشش میکند . بنا بر این هیچ دلیلی برای نگرانی خلق وجود ندارد . هرکسی بکار خود مشغول و همانگونه که خود میخواهد باید زندگی کند ، تعطیل کردن بازار و مدارس و ایجاد وحشت و اضطراب هیچ معنایی ندارد . حکومت برنامه ی خود را بر طبق احتیاجات مردم تنظیم کرده است . بنا بر این به حوادثی که مردم را ناراحت کند امکان داده نخواهد شد . حوادث را خیلی فوری خاتمه داده و در زمان کوتاهی ماجراجویان و اخلاص لگران در آسایش ، از طرف دادگاه صلاحیتدار محاکمه شده

و بطور شدیدی مجازات خواهند شد . هیچ اتفاق بدی رخ نخواهد داد، و بعدفوق کسی تجاوز نخواهد شد . حکومت ملی اداره شهرستانی را با قوای جدید و با اختیارات وسیع قوت بخشیده و به هرج ومرج و ناامنی میدان نخواهد داد . مدارس با همان برنامه قبلی بکار خود ادامه داده و مصطلین باید با تمام نیروی خود برای امتحانات آماده شوند .

در شهرستانها و روستاها بطور جدی شروع بکار کرده و حالت عادی بوجود خواهد آمد و ما مورسین دولت بدون دخالت فداشیان و اشخاص غیر مسئول ، قادر بانجام وظایف خود خواهند گردید . دستهای فداشی منظم شده و تابع يك مركز معين خواهند گردید و بدینوسیله از احتمال وقوع هرجادشای جلوگیری خواهد شد .

بروید کار کنید و آسوده باشید ، برای تأمین سعادت و آینده ملتمان و وظایفی که قبسول کرده اید با صداقت و ایمان انجام دهید . دولت از عموم هموطنان این وظایف را طلب میکنند . آن روزها هرکسی درباره آینده خلق آذربایجان به يك نحوی فکر میکرد . حتی کسانی به حکومت ملی که در سایه رهبری فرقه بوجود آمده بود با دودلی می نگریستند . مقاله ای که در زیر می آید ، نمونه ای از نظرات روشن فکراتی مردم میباشد که در صفوف فرقه مبارزه میکردند . این مقاله در شماره ۷۹ روزنامه آذربایجان با اسم مستعار " نوروز " نوشته شده بود .

در برابر مسئولیتی بزرگ

نادیروز ، مسئول گمراهی ملتمان را کارهای دولتی میدانستیم . دیروز سیری شد، دیگر نباید مسئولین دیروزی دولت و عملیات آنها را تقیب کنیم . ستمهای ناجوانمردانه و اجاف آنها ، کاسه صبر خلقمان را لبریز کرده و در نتیجه دسته فداشیان را بوجود آوردند و در مدت زمانی کوتاه حکومت را بدست گرفته و اراده برگشت ناپذیر خلق را با اثبات رساندند . بنا بر این با انتقاد و تحقیر شخصیتهای دیروزی ، امور مملکتمان حل نمیکردد . از امروز آذربایجان ، هیئت دولت خود و فعالین فرقه را که بر خلقمان رهبری میکنند ، مسئول سعادت و براه راست هدایت کردن ملتمان میدانند .

طبق گفتههای صدرمان آقای پیشه‌وری ، مسئولیت بزرگی در برابر دولت آذربایجان قرار گرفته است . آذربایجان را زمانی بدست دولت میسپارند که در آن ابداء آثاری از تمدن و تکامل وجود ندارد . شهرها خراب ، دهات ویران و خلقمان بطور صد درصد از علوم و صنایع عسرحام بی بهره هستند . در يك چنین شرایطی زندگی ملت آذربایجان به هیئت دولت سپرده میشود و بنا بر

این دولت زیر يك مسئولیت بزرگی میرود . روشن است که آرزو و امید خلقمان بدولت تازه بسته شده است . عناصر بی لیاقت تهران خلق آذربایجان را سالهای سال چاییده و به ناموس و مال آنها تجاوز کرده و در نتیجه يك ملت پنج میلیونی را بی خبر از همه چیز نگه داشته بودند . آنها در نقشه خودشان مانند ناپلئون که در واترلو نقشه اش را بخوبی گم کرده بود ، اداره استعماری ملت را فراموش کرده و در نتیجه با شکست امروز مواجه شدند .

آذربایجان مانند يك آدم زخمی از دست جلادان مستبد خلاص شده ، محتاج يك طبیب مدیق و مشفق میباشد . برای بهبودی زخم آن فداکاری بزرگی لازم است . اشخاص فداکاری که عهده دار این کار هستند ، باید شب و روز بدون خستگی کار کنند .

ملتان این وظیفه بزرگ را بر عهده صدر محترم فرقه دموکرات آذربایجان ، آقای پیشه‌وری ، میگذارد . فعالیت ، جدیت و فداکاری که در آقای پیشه‌وری سراغ داریم ، ما را همراه بسا امیدوار ساختن به اجرای این امر بزرگ ، پیش بینی سعادت خلقمان و آینده او را میسر میسازد . آقای پیشه‌وری علیرغم سن زیاد و ضعف جسمانی ، وظیفه نجات دادن ملت بدبخت را از یرتگاه وحشتناکی بعهده گرفته است . ما این فداکاری را از صمیم قلب به آقای پیشه‌وری و خلقمان که همچون مردی به جامعه تقدیم کرده است ، تبریک گفته و موفقیت او ، آرزو مندیم .

آقای پیشه‌وری از این ببعده در برابر مجلس ملی آذربایجان ، در کارهای اشتباهی که از طرف دولت انجام گردد ، مشغول خواهد بود . مجلس سعادت خلقمان را از آقای پیشه‌وری انتظار داشته و در هر نوع اشتباه و اموری که بر علیه ملتمان باشد ، او را مشغول خواهد شناخت . بنا بر این رئیس دولت در مقابل دو مسئولیت بزرگ قرار گرفته است که هر دو آنها حائز اهمیت می‌باشند . در درجه اول مبارزه با خائنین وطن میباشد و باید تمام این پارازیت ها را گرفته و بپادگاه ملی بسپارد . در درجه دوم در برابر ملتمان برای تأمین سعادت خلقمان ، مشغول بوده و خلقمان را که سالها در زیر اسارت قرار داشته باید براه راست هدایت نماید .

فعلا این دو وظیفه بزرگ در برابر هیئت دولت قرار گرفته است . لیکن همت و اراده از هر مسئولیت بزرگی بالاتر است . در هر کسی که عشق و محبت وطن وجود داشته باشد مشکلات بزرگ را حل میکند . صداقت و جدیتی که در هیئت دولت وجود دارد ما را به موفقیت آن امیدوار میکند . بعد از این ، ما عملیات خائنین گذشته را فراموش کرده و عملیات دولت فعلی را قدم بقدم تعقیب خواهیم کرد .

" نروز "

یک سند تاریخی

حکومت ملّی تشکیل شده در ۲۱ آذر ، برای روشن کردن تکلیف‌های نظامی ، پلیس و زاندارمری و اجرای این کار از طریق صلح‌آمیز ، در روز ۲۲ آذر به مذاکره شروع شده از روز ۲۱ آذر ادامه داد .

ابتدا قوای پلیس و بعد از آن نیروهای زاندارمری بدون قید و شرط تسلیم شدند . مأمورین شهربانی ، با کمک مأمورین جدید که از طرف دولت ملی انتخاب شده بودند ، برای حفظ امنیت و انتظامات در شهر موانع گشتند . زاندارمهای کاملاً خلع سلاح شده ، مجبوره تحویل دادن اداراتشان گردیدند .

فرمانده قشون طبق دستور خاوشانه‌ایکه از تهران دریافت کرده بود ، مدت زیادی مقاومت کرده و برای حل مسئله بدون خونریزی رضایت نمیداد . و این بمعنای محو واضمحلال خود و افرادش بود . زیرا اگر کار به زدوخورد و جنگ منجر میشد از ۱۳۰۰ نفر سربازی که در ناامیه (سربازخانه - م) محاصره شده بودند يك نفر هم زنده نمیماند . سرتیب درخشانی که فرمانده لشکر سوم ، در آنزمان ، بود هر ساعت از تهران منتظر جواب بوده و بالاخره جوابی که او در انتظارش میبود ، روز پنجمین ساعت ، ۸ واصل گردید . در این جواب گفته میشد که با افسران مذاکره کرده و تکلیف یادگان را مطابق نظر آنان روشن کنید .

با وصول جواب سرتیب درخشانی از مسئولیت‌سنگین نظامی رهائی یافته بود . بعد از این اگر خونی ریخته میشد ، کناهی بگردن خود او بود . رئیس فرقه و حکومت که از وصول این تلگراف بیخبر نبود ، با لحنی جدی و قطعی انجام این کار را درخواست کرد . واقعا هم اگر این کار بتأخیر میافتاد ، میتوانست حوادث ناگواری رخ دهد . دشمنان آزادی مخصوصاً عناصر خائنی چون سرهنگ و رهرا م که با اشاره انگشت ارفع (سرلشکر ارفع رئیس وقت ستاد ارتش ایران - م) بح کت در میآمدند ، امکان پیدا میکردند که آذربایجان بسه درپاشی از خون و جنگ بین هموطن تبدیل کنند . بنا بر این آقای پیشه‌وری با تفاق آقای شبستری برای خاتمه دادن به مسئله در اسرع وقت ، سعی و کوشش زیادی بخرج دادند . با اینهمه مذاکره ۴ ساعت بطول انجامید . بالاخره سرتیب درخشانی که جسارت به تصمیم‌گیری قاطعانه نمی‌کرد این مسئله را با چند نفر از افسران که تحت فرمان خودش بود در میان گذاشت .

سپس آقای پیشه‌وری اکثر این افسران را دعوت کرده و حقیقت قضیه را برای آنها روشن ساخت
 بالاخره در ساعت ۸/۵ بعد از ظهر در بنای معروف عالی فاپو با رضایت طرفین قراردادی که در زیر
 می‌آید تنظیم و امضاء گردید :

متن قرارداد بهین

رئیس دولت داخلی آذربایجان و فرمانده پادگان تبریز

چون دولت داخلی آذربایجان از طرف مجلس ملی برای حفظ امنیت آذربایجان مأمور
 شده است ، از نقطه نظر حفظ آرامش و برای جلوگیری از هرگونه سوء تفاهم و برای مانعیت از
 ریخته شدن خون برادر ، با فرمانده لشکر ۳ بدفعات مکرر مذاکره و مشاوره بعمل آمده است .
 بعد از چند روز تبادل افکار ، بالاخره روز پنجشنبه بتاریخ ۲۲ آذرماه سال ۱۳۲۴ ساعت ۸/۵ بعد
 از ظهر تیسار سرتیب درختانی موافقت کرد که اسلحه بر زمین گذاشته شود و درباره همکاری پادگان
 تبریز قراردادی با هیئت دولت آذربایجان بسته و موافقت خود را با عقد قرارداد زیراطهسار
 نمودند :

- ۱- از طرف پادگان تبریز آقای تیسار سرتیب درختانی و از طرف هیئت دولت داخلی آقای
 سیدجعفر پیشه‌وری ، تعیین گردیدند و شروط مشروحه زیر را امضاء نمودند .
- ۲- تا دستور ثانوی هیچیک از افراد پادگان تبریز از محوطه سربازخانه خارج نشدند و
 و دولت داخلی باید وسایل زندگی و معاش آنها را فراهم آورد .
- ۳- تمام سلاحها در انبار جمع آوری شده و در تحت محافظت اشخاص انتخاب شده از طرف
 دولت داخلی آذربایجان خواهد بود .
- ۴- از آقایان افسران هرکسی بخواهد به محل خود و یا نقاط دیگر مسافرت کند، دولت
 ملی وسایل مسافرت آنها را در حدود امکاناتش فراهم آورد .
- ۵- افسرانی که مایل به همکاری بوده و بخواهند برای ارتش ملی آذربایجان خدمت کنند،
 دولت آنها را بعد از مراسم تحلیف و سوگند بخدمت پذیرفته و وسایل زندگی آنها، اتامین خواهد
 کرد .
- ۶- استوارها، گروهبانان و سایر افراد پادگان بعد از مراسم تحلیف و سوگند وفاداری ،
 اسلحه‌ها بآنها برگردانده شده و به ادامه خدمت سربازی خود مشغول خواهند شد .
- ۷- این قرارداد در دو نسخه تهیه شده و از طرف آقای پیشه‌وری رئیس دولت داخلی

آذربایجان و آقای تیسار سرتیب درختانی فرمانده لشکر ۳ آذربایجان امضاء شده و مبادله گردید .

فرمانده لشکر ۳ آذربایجان سرتیب درختانی - امضاء

رئیس هیئت دولت داخلی آذربایجان سید جعفر پیشه‌وری - امضاء

در همان ساعت اعلامیه زیر از طرف سرتیب درختانی خطاب به پادگان امضاء شده و انتشار آنرا از طرف حکومت ملی تقاضا کرد . اعلامیه ساعت ۱۰ صبح انتشار یافت .

پادگان تبریز اسلحه خود را بر زمین گذاشت

" برابر تصمیم متخذه در کمیسیون متشکل از افران ارشد پادگان تبریز ، بمنظور اینکه از برادر کشی و اتلاف نفوس دولت و وارد آمدن خسارت با اموال تجار و سایر اشخاص جلوگیری شود ، دستور میدهم که کلیه پادگان تبریز اسلحه‌های خود را بزمین گذاشته و طبق دستورات صادره رفتار نمایند . "

فرمانده لشکر ۳ آذربایجان - سرتیب درختانی (امضاء)

بدون توجه باین دستور ، بسرکردگی سرهنگ وهرام چند نفر از افران ، جهت ایجاد بی - نظمی در شهر مرتکب خیانت بزرگی شده و بجای اجرای قرارداد و با سرگرم کردن نمایندگان حکومت ملی ، درهای سربازخانه‌ها را باز کرده و به سربازها فرمان دادند که بغانه‌ها یشان بیرون بروند . بدین ترتیب ساعت ۱۲ شب ، تعداد ۱۲۰۰ سرباز و بیشتر از ۱۰۰ افسر ، سربازخانه را غارت کرده و بشهر رو آوردند . اگر دسته‌های فداشبان و اعضاء فرقه نیز غفلت میکردند در شهر هرج و مرج بزرگی بوجود می‌آمد . خوشبختانه بعلمت حاکم بودن فرقه و حکومت به وضعیت و اوضاع ، از این هرج و مرج جلوگیری شد . لیکن بدین ترتیب تمام ملزومات موجود در سربازخانه از بسین رفت . این جنایت کارها به غارت سربازخانه قناعت نکرده حتی لوازمات بزرگ نظامی و اسلحه - ها را مانند مسلسل و رادیو و سایر اشیاء شکسته و خراب کرده بودند . خبری که نشان دهنده این حادثه است بعنوان نمونه در زیر درج میکنیم :

فرار و متواری شدن سربازان لشکر ۳

در ماده ۲ قرارداد مابین رئیس دولت ملی آذربایجان و فرمانده لشکر ۳ صریحاً قید شده بود که «از پادگان تبریز هیچکس تا دستور ثانوی خارج نشده ۱۰۰۰» بعد از امضاء قرارداد آقایان افسران بلافاصله سربازخانه را ترک کرده و به منازل خودشان میروند، بدین ترتیب سربازها بدون سرپرست مانده و بلا تکلیف از سربازخانه فرار میکنند، بدیهی است که این عمل خلاف، علاوه بر توهین به مقام سربازی است، امکان دارد که به امنیت شهر نیز لطمه اساسی وارد آورد. بنا بر این هشت دولت ملی آذربایجان بخاطر جلوگیری از عاقبت این امر، دستور داده است که بصورت فوری اقدامات موثری بعمل آید و امنیت شهر حفظ و تأمین گردد. تصور میبرود که این پیش آمد نتیجه جمله آخر دستور حکومت مرکزی باشد.

تیراندازیهای دیشب

دیشب در تمام نقاط شهر امنیت کامل برقرار بود و از طرف مأمورین انتظامات، اقدامات خیلی فوری بعمل آمده و امنیت در شهر بوجود آمده بود. تیراندازیهایی که دیشب در بعضی از نقاط شهر، سروصدای زیادی ایجاد کرد، تنها برای ابراز شادمانی از خاتمه مقاومت لشکر ۳ مینمود.

تأثیر موفقیتهای حکومت ملی

در شماره ۳۳ آذرماه روزنامه آذربایجان، مقاله ای تحت عنوان "لحظه های فراموش نشدنی" که با قدری تردید و ملاحظه از طرف "نوروز" نوشته شده بود، دو روز بعد در نتیجه قدمهای موثری که حکومت ملی برداشته بود، "نوروز" مقاله زیر را نوشته و انتشار داد که از نظر نشان دادن تغییر و تحول افکار عمومی شایان دقت است:

موفقیت تاریخی

چهار روز قبل، جبهه آزادخواهان در نتیجه حسن سیاست رهبری فعال، مدیر وجدی خود

پهروزگشته و حق را به حقدار رسانید . به نهضت خلقمان و به جنبش آزادخواهان کسانیکه چهار روز قبل می خندیدند، با قدرت شکست ناپذیر فرقه مصادف گشته و باین واقعبت کاملاً ایمن آوردند که : " خانه‌ای که با ظلم آباد گردد با عدل ویران شود "

اگر آنهاستیکه در مصدر کارها هستند و میزهای ریاست و صدارت را اشغال کرده‌اند، یک کمی عاقل و دوراندیش باشند از این حادثه تاریخی عبرت گرفته و دیگر دور ظلم و اجحاف نمیگردند . تبدیلات زهرآگینی که بر علیه فرقه‌مان براه انداخته شده بود، تماماً دروغ از آب درآمد . آن پست فطرتانی که ما را مجهول الهویه ، شارلاتان و اشرار مینامیدند از خجالت نمی توانند بروی خلق نگاه کنند .

دسته‌های فداشیان با نظم به شهر آمده ، بدون آنکه فریب حرفهای آشوب طلبان را بخورند با نظم و ترتیب به محل‌های خود بازگشتند . از غارت‌خانه‌ها ، غارت بازار ، تجاوز به ناموس مردم که به فداشیان نسبت داده میشد ، بهیچوجه کوچکترین تأثیری در شهرمان بچشم نخورد . در نتیجه ما به رهبری مدبر و جدی فرقه‌مان و به ایمان و اعتقاد دسته‌های فداشیان امیدوار گشته و حرف صدر محترم آقای پیشه‌وری را هرگز فراموش نکرده‌ایم . او گفته بود : آنهاست که بازار را غارت میکنند، به ناموس و مال مردم تجاوز میکنند باید از روی نعمش رهبران و اعضا فرقه بگذرند، یعنی مادام که قدرت در دست فرقه دموکرات میباشد، هیچکس به مال و جان خلق نمیتواند تجاوز کند .

در نتیجه فعالیت و دستورات با معنی و عمیق آقای پیشه‌وری ، نهضت آذربایجان که دنیا را مبهور خود ساخته است ، تا این اندازه با مهارت انجام یافته که در این میان حتی از دماغ احدی نیز خونی جاری نشد .

در عرض دو روز ، تعداد تقدیرنامه‌هاستیکه بدفتر روزنامه رسیده، متجاوز از ۲۰۰ میباشند . مردم از صمیم قلب از عملیات قانونی و محبت‌آمیز فداشیان و اعضا فرقه دموکرات آذربایجان تشکر میکنند .

در این فصل زمستان ، یکی از فداشیان که جو را بنی بیبا داشت ، از دست زدن سه ۴۰۰ تومان پول خودداری کرده و آنرا به مافوق خود صحیح‌السالم تسلیم میکند، این کار در بزرگترین انقلابات دنیا هم کم نظیر بوده است . ما این فداکارها را در نزد اعضا فرقه سراغ داشتیم و به این ترتیب باین نهضت بزرگ اقدام کرده‌ایم . ما برای نجات خلقمان با تمام نیروی خود حاضر به فدا کردن جانمان شده‌ایم ، بنابراین تبدیلات عناصر آشوب طلب بی‌اثر مانده و ما را در دنبال کردن مقاصد مقدسمان باز هم بیشتر تشویق میکند . " نوروز "

تصمیمات دولت ملی

فرقه بعد از ۲۱ آذر به رهبری حکومت پرداخته و تدابیر خود را بدین وسیله جامه عمل میپوشاند . همگی میدانیم که در نتیجه ظلم و جنایت زاندارها ، صدها نفر از زحمتکشان شهر و ده در زندانها بزندگی طاقت فرسائی ادامه میدادند . سران فرقه که رهبری حکومت را بدست گرفته بودند بایستی باین وضع فوراً خاتمه میدادند . هنوز قبل از تشکیل حکومت ، در زمان هیئت ملی ، هده زیادی از زندانیان با کمک فرقه آزادگشتند . با اینهمه بازهم زندانها از زندانیان بیگناه لبریز بود .

برای خاتمه دادن باین حالت تأسفانگیز ، حکومت ملی لایحه عفو عمومی را تنظیم و به تصویب مجلس رسانده و آنرا بلافاصله عمل درآورد . بدین وسیله قربانیان جلادان پلیس و زاندارمری غاشن ، آزاد شده و بزندگی خود بازگشتند .

قبل از درج گزارش آقای پیشه‌وری به مجلس ملی درباره عملکرد ۶ ماهه حکومت ملی ، به عنوان نمونه متن سه تصویب‌نامه حکومت ملی را که در عرض یک روز صادر شده بود میپردازیم :

قرار حکومت ملی آذربایجان در باره تشکیل دارالفنون دولتی آذربایجان

در تبریز

بادر نظر گرفتن آرزوهای ملتمان و جهت تأمین ترقی ملی و مدنی و با توجه به قرارهای کنگره ملی آذربایجان ، حکومت ملی آذربایجان در سال تحصیلی آینده تشکیل دارالفنون (دانشگاه) را در مرکز وطنمان در شهر تبریز ، ضروری دانسته و تصمیمات زیر را اتخاذ میکند :

۱- وزارت فرهنگ آذربایجان ، برای تشکیل دارالفنون ، بودجه لازم را تنظیم کرده و در عرض یکماه به هیئت دولت تقدیم کند .

۲- دارالفنون دولتی آذربایجان فعلاً باید از سه دانشکده تشکیل شود (۱) دانشکده پزشکی (۲) دانشکده کشاورزی (۳) دانشکده علوم (تعلیم و تربیت) که این دانشکده از شعبات تاریخ ، زبان و ادبیات ، فلسفه ، حقوق ، ریاضیات و علوم طبیعی متشکل میگردد .

۳- وزارت فرهنگ ، در عرض ۱۰ روز باید ساختمان مورد لزوم دارالفنون را انتخاب کرده و به هیئت دولت اطلاع بدهد .